

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Fakulta sociálních věd
Institut mezinárodních studií

PROTOKOL O HODNOCENÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(Posudek vedoucího)

Práci předložila studentka: Karolína Heroldová
Název práce: Kultura vzpomínání na šoa v České republice po roce 1989

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Kučera, CSc.

1. OBSAH A CÍL PRÁCE:

Hlavním tématem předložené práce je prezentace šoa v české kultuře vzpomínání po roce 1989, jejím cílem je zjistit, zda "se změnila a vyvinula česká kultura vzpomínání na šoa po roce 1989", jak vypadá její současný obraz a kdo za jednotlivými vzpomínkovými projekty stojí (s. 2). V první části práce autorka rekapituluje vývoj vzpomínání na šoa v Československu od konce války do roku 1989, v druhé části sleduje vývoj po roce 1989, přičemž její osu tvoří dvě hlavní místa vzpomínání v ČR (Památník Terezín a Pinkasova synagoga v Praze) a několik zřejmě spíše namátkou vybraných současných projektů soukromé povahy, v jejichž případě autorka zkoumá i motivaci a pozadí jejich vzniku a jejich veřejný dopad.

2. VĚCNÉ ZPRACOVÁNÍ:

Je nutné zdůraznit, že autorka si vybrala téma, které v této komplexnosti (na bakalářskou práci zcela jistě imponující) ještě nebylo zpracováno. Využila k tomu nejen reprezentativní palety sekundární literatury, ale, což je třeba hodnotit obzvláště kladně, i některých primárních pramenů, prezentačních materiálů institucí vzpomínání či vzpomínkových projektů, statistik návštěvnosti apod. Překvapivě nevyužila třeba publikovaných výročních zpráv Památníku Terezín, které by poskytly lepší vzhledem do činnosti Památníku a pomohly např. určit (což je téma, které je v několika podobách dotčeno na více místech práce), v jaké míře se Památník ve své činnosti orientuje na připomínku českého a židovského utrpení.

Určitou slabinou práce je, že nemá explicitně formulovanou tezi, a proto není tak zcela jasné, co je smyslem zcela jistě záslužně poměrně akribické deskripce. V závěru autorka hovoří o specifických českého vzpomínání na šoa v současnosti, ale nakonec tuto linii výkladu dále nesleduje a závěr tak do značné míry vyznívá do ztracena, snad proto, že určení míry specifčnosti českého vzpomínání na šoa by bylo nejlépe možné komparací s kulturou vzpomínání na šoa na v jiných společnostech, což ale neodpovídá vymezení tématu předložené práce. Snad jako by autorka nevěděla, co si se získanými poznatky počít. Za specifiku české kultury vzpomínání na šoa označuje např. poněkud její institucionalizaci, což je spíše překvapivé, protože lze předpokládat, že institucionální prvek je v evropských kulturách vzpomínání zastoupen poměrně běžně. Jako druhé specifikum je uvedena skutečnost, že "veškerá kultura vzpomínání (na šoa - J.K.) je organizována Židy". Jednak tento závěr vyvolává určitou pochybnost ve věcném ohledu - např. Památník Terezín jako jedno z ústředních míst institucionalizovaného vzpomínání na okupační persekuci a teror, který ovšem "uchovává památku obětí rasové a politické persekuce" (viz webovou stránku "Památníku") a je tedy v jakémsi obratném mixu památníkem českého a židovského utrpení současně, je příspěvkovou organizací státu a je těžko si představit, že by se jeho např. odborný personál skládal pouze z osob židovského vyznání nebo národnosti. Jednak nelze na základě předloženého materiálu říci, zda vysoké zastoupení Židů v institucích a projektech vzpomínání na šoa je českým specifikem.

Nesporně platí, že výrazným (ale pochopitelně nikoliv specificky českým) znakem vzpomínání (a nejen na šoa) po roce 1989 je jeho pluralizace. Autorka tuto zásadní změnu vcelku správně odmítá chápat pouze jako důsledek změny politického režimu a pádu kulturního monopolu vládnoucí politické strany, nicméně se v této souvislosti spokojuje s obecným odkazem na "mezinárodní rozvoj ... v kultuře vzpomínání" (s. 40), aniž je jasné, co tím míní. Možnosti zdůraznit výsledky asynchronní komparace, tedy podoby, institucí a praktik vzpomínání na šoa před rokem 1989 a po něm, autorka nevyužívá. V této souvislosti se naskýtal i možnost zamyslet se nad nad místem šoa v komunikativní paměti české společnosti na konci 80. let a vůbec nad podmínkami a možnostmi formování komunikativní paměti v podmínkách autoritativního režimu.

3. FORMÁLNÍ A JAZYKOVÉ ZPRACOVÁNÍ:

Předložená práce je napsána poměrně čtivým a kultivovaným jazykem s malým množstvím gramatických chyb (slabinou autorky je očividně interpunkce, např. souřadně spojené věty vedlejší, vložené věty apod.). Po formální stránce je práce zpracována pečlivě, lze se jen pozastavit nad tím, proč autorka v poznámkovém aparátu nevyužívá zkráceného bibliografického záznamu (tedy příjmení autora, první klíčové slovo názvu), když práce obsahuje seznam použité literatury. Sám seznam je sestaven neobvykle. Není jasné, proč autorka uvádí zvlášť "monografie a sborníky" a "odborné texty dostupné online", rubriky "zprávy z tisku a rozshlasu" a "internetové zdroje" jsou nepřehledným mixem pramenů (které měly být uvedeny samostatně a na prvním místě) a sekundární literatury. Je škoda, že na nejednou zajímavé přílohy autorka neupozornila odkazem přímo v textu, aby je čtenář mohl využít v průběhu četby.

4. STRUČNÝ KOMENTÁŘ HODNOTITELE:

Je nesporné, že autorka si vybrala zajímavé a v bádání dosud málo frekventované téma a dokázala je samostatně zpracovat a prezentovat na odpovídající odborné úrovni. Svého cíle, popsat vývoj a podobu vzpomínání na šoa v ČR po roce 1989, zcela určitě dosáhla, i když nevyužila některé zajímavé možnosti, které téma skýtá.

5. OTÁZKY A PŘIPOMÍNKY DOPORUČENÉ K BLIŽŠÍMU VYSVĚTLENÍ PŘI OBHAJOBĚ:

Nehledě na připomínky vznesené shora bych zkušební komisi doporučil následující témata pro obhajobu.

V úvodu při vymezení základních pojmů (s. 3), s nimiž chce pracovat, autorka tvrdí, že vzpomínání je součástí kulturní paměti. Ovšem snaha podržet části minulosti ve vědomí (ať individuálním či společenském) a nějakým způsobem si je připomínat není jednoznačně vázána na tu či onu fázi vývoje kolektivní paměti. Rovněž lze polemizovat s tvrzením, že pokud se týče událostí druhé světové války, stojí evropská společnost na rozhraní mezi komunikativní a kulturní paměti. Jak to tedy je s vymezením komunikativní a kulturní paměti u autorů teorie kulturní paměti Assmannových a v jakém vztahu k oběma jejím fázím stojí "kultura vzpomínání"?

Autorka se na několika místech dotýká složitého problému vztahu české společnosti k šoa a vzpomínce na něj. Má pravdu v tom, že komunistický režim se poměrně úspěšně snažil vydávat židovské utrpení za české (původně za československé) utrpení a vyvrátit tak nepřímou domněnku, že český národ přečkal v klidu válku někde "za bukem". A je vcelku pochopitelné, že tato tendence pokračuje do značné míry i po roce 1989, mj. i proto, že jeden z agilních institucionálních aktérů kultury vzpomínání na válku a okupaci je komunisty ovládaný Svaz bojovníků za svobodu a že převážná část české společnosti nemá moc chuti přemýšlet o některých sporných momentech své národní minulosti. Politická a národní perspektive tak v historickém vědomí české společnosti do značné míry splývá s rasovou persekucí, okupační a válečné zločiny s holocaustem. Posoudit, jak se kultura a praxe vzpomínání na šoa a vzpomínání na českou persekuci proměňuje a jaké obě místo zaujímají ve struktuře celé české kultury vzpomínání, by pochopitelně vyžadovalo jejich vzájemnou komparaci, což práce neměla za cíl. Nicméně by se autorka mohlo stručně pokusit nastínit, zda a jak se případně proměňuje poměr obou těchto základních složek české kultury vzpomínání na okupaci a válku. Přinejmenším na první pohled totiž nemám pocit, že by výlučně "české" vzpomínání skutečně - měřeno třeba návštěvnickým zájmem - dominovalo (ano, máme Lidice, ale co dál? A jak to vypadá zde s návštěvnickými čísly?). Jsou nějaké soukromé projekty, které by mířily na "české" oběti, srovnatelné se Stolpersteine či Vlakem Lustig apod.? A je skutečně "česká tragédie stále předmětem veřejné debaty" (s. 41) - ten pocit, odhlédneme od politických rituálů, právě nemám.

6. DOPORUČENÍ / NEDOPORUČENÍ K OBHAJOBĚ A NAVRHOVANÁ ZNÁMKA

Autorka vyhověla nárokům, které jsou na FSV UK kladeny na bakalářské práce, a proto doporučuji její práci k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm "výborně".

27.1.2014

Podpis: